

Peter Singer

DET LIV DU KAN RÄDDA

Agera nu och stoppa fattigdomen

Översättning Margareta Eklöf

Innehåll

Förord	9
Att rädda ett barn	19
Är det orätt att inte hjälpa?	29
Vanliga invändningar mot att ge	39
Varför ger vi inte mer?	61
Hur skapar man en givarkultur?	81
Hur mycket kostar det att rädda ett liv, och hur kan man veta vilka organisationer som gör det bäst?	101
Bättre bistånd	127
Egna barn och andras ungar	153
För mycket begärt?	165
En realistisk norm	177
Författarens tack	203
Noter	207

1

Att rädda ett barn

På vägen till arbetet passerar du en liten sjö. Varma dagar händer det att små barn leker i sjön där vattnet bara når en vuxen till knäna. Men i dag är det svalt och det är tidigt på morgonen, så du blir förvånad när du ser ett barn plaska omkring i vattnet. På närmare håll ser du att det är ett litet barn som tultar omkring på ostadiga ben, flaxar med armarna och inte kan hålla sig upprätt eller ta sig upp ur vattnet. Du tittar efter föräldrarna eller barnvakten, men det är alldeles folktomt. Den lille kan inte hålla huvudet över vattnet mer än några sekunder åt gången. Om du inte vadar i och lyfter upp honom kommer han antagligen att drunkna. Att vada fram till honom är lätt och riskfritt, men då förstör du de nya skorna som du köpte bara för några dagar sedan, och kostymen blir blöt och smutsig. När du har lämnat över pojken till den som har ansvaret för honom och bytt kläder är du försenad till arbetet. Vad ska du göra?

Jag håller kurser i praktisk etik. När vi börjar tala om den globala fattigdomen frågar jag mina studenter vad de tycker att man ska göra i den här situationen. De svarar naturligt nog att man ska rädda barnet. ”Men skorna då? Och så

kommer ni för sent till arbetet”, säger jag. Det viftar de bort. Man kan väl inte låta bli att rädda livet på ett barn för ett par skor eller ett par timmars förlorad arbetstid?

År 2007 hände något som liknade denna hypotetiska situation faktiskt utanför Manchester i England. Den tioårige Jordon Lyons styvsyster Bethany hade halkat ner i en sjö och han hoppade i för att rädda henne. Han kämpade hårt för att hålla henne ovanför vattenytan men gick själv till botten. Några fiskare i närheten lyckades dra upp Bethany, men vid det laget hade Jordon försvunnit. Fiskarna larmade polisen, och snart kom två man ur polisens reservkår. De vägrade att gå i vattnet och leta efter Jordon. Han hittades senare men återupplivningsförsöken misslyckades. När dödsorsaken skulle fastställas försvarades polisernas passivitet med att de inte hade blivit utbildade att hantera sådana situationer. ”Om man kommer gående på gatan och ser ett barn drunkna går man automatiskt i vattnet”, replikerade Jordons mor. ”Man behöver inte ha någon utbildning för att hoppa i efter ett barn som är på väg att drunkna.”⁴

Vi kan nog utgå ifrån att de flesta skulle hålla med Jordons mor. Men betänk att närmare 10 miljoner barn under fem års ålder enligt UNICEF dör varje år av orsaker som har med fattigdom att göra. Här är ett enda fall, som en man i Ghana har beskrivit för en forskare från Världsbanken:

Ta till exempel den här lille pojken som dog i morse. Han dog i mässling. Vi vet alla att han kunde ha botats på sjukhuset. Men föräldrarna hade inga pengar och därför fick den lille dö en långsam och smärtfylld död, inte av mässling utan av fattigdom.⁵

Tänk på att något sådant händer 27 000 gånger om dagen. Några barn dör därför att de inte har tillräckligt att äta. Fler dör, som den lille pojken i Ghana, av mässling, malaria, diarré och lunginflammation, sjukdomar som antingen inte förekommer i utvecklade länder eller som nästan aldrig är

dödliga om de gör det. Barnen utsätts för dessa sjukdomar därför att de inte har rent dricksvatten eller några sanitära anordningar och därför att föräldrarna inte har råd med medicinsk behandling när de blir sjuka. UNICEF, Oxfam och många andra organisationer arbetar för att minska fattigdomen och skaffa fram rent vatten och grundläggande hälsovård, och de insatserna reducerar antalet offer. Om hjälporganisationerna hade mer pengar kunde de göra mer, och fler liv skulle räddas.

Tänk nu igenom din egen situation. Om du skänkte en tämligen obetydlig penningssumma skulle du kunna rädda ett barns liv. Det behövs kanske mer än vad ett par skor kostar – men alla lägger vi pengar på sådant som strängt taget inte är nödvändigt, om det nu är på något att dricka, restaurangbesök, bio, konserter, semester, en ny bil eller renovering av bostaden. Är det så att du låter ett barn dö, ett barn du kunde ha räddat, när du lägger dina pengar på sådant och inte ger dem till en hjälporganisation i stället?

Dagens fattigdom

För några år sedan bad Världsbanken några forskare att lyssna till vad de fattiga själva säger. De kunde dokumentera erfarenheterna bland 60 000 kvinnor och män i sjuttiotre länder. Gång efter annan, på olika språk och på olika kontinenter, sade fattiga människor att fattigdom betyder följande:

- Man har ont om mat hela eller delar av året och äter ofta bara ett mål om dagen. Ibland måste man välja mellan att stilla sitt barns eller sin egen hunger och ibland kan man inte göra någotdera.
- Man kan inte spara. Om någon i familjen blir sjuk och man behöver pengar för ett läkarbesök, eller om skörden slår fel och man inte har något att äta, måste

man ta ett lån hos en penningutlånare på platsen, och han tar så hög ränta att skulden bara stiger och stiger och man kanske aldrig blir fri från den.

- Man har inte råd att sätta barnen i skola, eller också måste man ta dem ur skolan igen om skörden är dålig.
- Man lever i ett skjul av lera eller halm som man måste bygga om vartannat eller vart tredje år eller efter ett kraftigt oväder.
- Det finns inget rent dricksvatten i närheten. Man måste bära vattnet ett långt stycke, och även då kan man bli sjuk av det om man inte kokar det.

Men extrem fattigdom är inte bara detsamma som otillfredsställda materiella behov. Den åtföljs ofta av en förnedrande maktlöshet. Även i länder som är demokratier och relativt välstyrda beskrev de som svarade på Världsbankens enkät en rad situationer där de var tvungna att utan protester finna sig i att bli förödmjukade. Om någon stjälar det lilla man har och man anmäler det till polisen, är det inte säkert att någon lyssnar. Inte heller skyddar lagen alltid från våldtäkt eller sexuella trakasserier. Man har en bestående känsla av skam och misslyckande därför att man inte kan försörja sina barn. Fattigdomen blir en fälla och man mister hoppet om att någonsin kunna komma loss ur ett liv av hårt slit, som nätt och jämnt ger tillräckligt att överleva på.⁶

Världsbanken definierar extrem fattigdom som ett tillstånd där man inte har pengar till de enklaste mänskliga behoven av mat, vatten, tak över huvudet, kläder, hygien, sjukvård och utbildning. Många känner till den statistiska uppgiften att 1 miljard människor lever på mindre än 1 dollar om dagen. Det var Världsbankens fattigdomsgräns fram till 2008, då säkrare internationella prisjämförelser tillät en mer exakt beräkning av hur mycket man behöver för att fylla sina basbehov. På grundval av denna beräkning drog

Världsbanken fattigdomsgränsen vid 1 dollar och 25 cent om dagen. Antalet människor med inkomster som placerar dem under denna gräns är inte 1 miljard utan 1,4 miljarder. Enligt samma kriterier levde 1,9 miljard människor i extrem fattigdom 1981. Det var cirka 40 procent av världens befolkning. Nu är alltså inte lika många extremt fattiga längre.

Sydasien är fortfarande den region som har flest människor i extrem fattigdom, sammanlagt 600 miljoner varav 455 miljoner i Indien. Den ekonomiska tillväxten har emellertid minskat andelen sydasiater i extrem fattigdom från 60 procent 1981 till 42 procent 2005. I Afrika söder om Sahara lever ytterligare 380 miljoner i samma tillstånd, lika stor andel som 1981. Den mest dramatiska minskningen av fattigdomen har ägt rum i Östasien, även om det alltså finns mer än 200 miljoner extremt fattiga kineser. Också i andra länder i regionen lever många i djupt armod, om än inte lika många. Återstoden av världens extremt fattiga är fördelade runt jordklotet, i Latinamerika och Karibien, Stilla havet, Mellanöstern, Nordafrika, Östeuropa och Centralasien.⁷

När du hör siffran 1 dollar och 25 cent tänker du kanske att man kan leva mycket billigare i många utvecklingsländer än i de industrialiserade staterna. Du kanske rentav har gjort det själv, rest omkring i världen med packningen på ryggen och levt på mindre än du hade trott var möjligt. Du föreställer dig kanske att denna fattigdomsnivå är mindre extrem än den skulle vara om du vore tvungen att leva på det beloppet i USA eller vilket annat industriland som helst. Om du har haft funderingar i den riktningen ska du förvisa dem till glömskans djup i detta ögonblick, för Världsbanken har redan gjort justeringen i köpkraft. Dess siffror anger antalet personer med en daglig totalkonsumtion av varor och tjänster – bekostade med lön eller egenproducerade – motsvarande den mängd varor och tjänster som man kan köpa i USA för 1 dollar och 25 cent.